

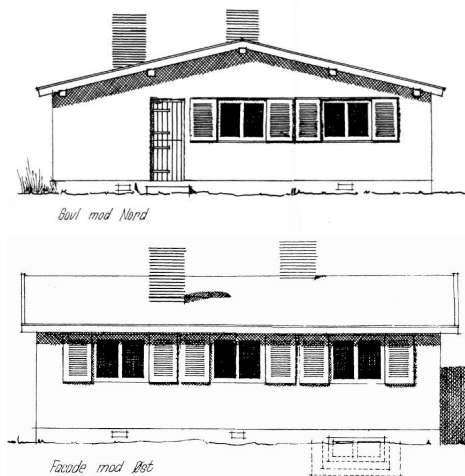
Et sommerhus fortæller

Af Kjartan Langsted

I december for snart 8 år siden besluttede jeg mig for at købe et sommerhus i Asserbo. Jeg var blevet lidt forelsket i området efter et par dage at havde overnattet i Melbylejren i forbindelse med en arkæologisk uddannelsesudgravning i den tilsandede landsby Torup i Tisvilde Hegn. Melbylejren lå jo utroligt naturskønt, og man vadede jo nærmeste ud i naturen med det store Melby Overdrev lige foran, og langt ude lå klitterne og havet.

Direktør A. Henckels Hus i Asserbo.

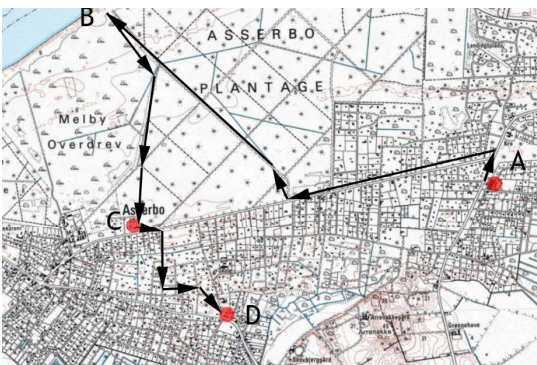

Så da jeg gennemgik den lang salgsliste med sommerhuse i Asserbo-området, var der især ét sommerhus som opfyldte mange af de behov, jeg havde: det var til at købe, der var mulighed for at prøve at arbejde lidt med sine hænder, og det lå lige præcis hvor det skulle, nemlig ud til Asserbo plantage på den nordlige side af Nyvej, og ikke langt fra Melbylejren.

Efter en fremvisning viste det sig at der var flere forhold, der gjorde dette sommerhus anderledes end de normale sortmalede træsommerhuse i Asserbo: huset gemte nemlig på en fortælling, som faktisk var stærkt medvirkende til, at jeg købte det.

Som sommerhuset i dag står, har det ikke forandret sig meget, siden det blev opført i 1945. Mange sommerhuse har fået tilbygninger på tilbygninger, med det har dette ikke. Det blev tegnet af Poul Eiberg, hvis tegning ses til venstre, og blev opført i mursten med noget så eksotisk som kælder. Så med sine godt 70 m² inklusive skure, har det i 1945 bestemt ikke været et helt lille sommerhus, og det var nu heller ikke hvem som helst, der opførte det, men derimod en direktør ved navn Aage Henckel.

Sådan kunne historien om mit sommerhus nemt være afsluttet, men så let skal læseren ikke slippe! For det indeholder på mange måder en helt lille »true crime«-fortælling, som jeg gennem årene har forsøgt at opklare. Jeg er

Kort over cykelturen som de fire korte. A. Karsemoselejeren, B. Kattegat (om det var her de svømmende fra er gåetværk), C. Kantarelvvej nr. 1 og D. Pottemagerhuset.

ikke historiker og har aldrig været nede i de arkiver, der løfter denne historie op på et mere sandfærdig niveau. Så jeg håber du, kære læser, kan bære over med mig og min ydmyge baggrund som arkæolog.

Sommerhuset brænder

Hele fortællingen begynder den 2. september 1944. Fire unge mænd havde været nede og bade uden for Melbylejren, og på vejen hjem cyklede de forbi to sommerhuse. Med sig havde de flasker med brændbar væske, som de brugte til at antænde sommerhuse. Der var dels tale om direktør Møllers sommerhus »Pottemagerhuset« på Møllevangsvej og dels om det sommerhus, jeg siden kom til at købe. For der var en grund til, at mit sommerhus blev opført i 1945.

De fire unge var Mogens og Erik Renholt, Octavius Norren og Viktor Regelow der før svømmeturen havde opholdt sig i Schalburgkorpsets »uddannelsescenter« i Karsemoselejeren, som lå syd for Sandkroen i Asserbo (se kort).

Da jeg overtog sommerhuset, modtog jeg også en kasse med diverse papirer, som var overleveret fra de tidligere ejere; heri også en notits fra 1960, hvor

Henckel har noteret følgende:

»Huset nedbrændt til grunden 2.9.1944. Ilden påsat af medlemmer af HIPO. 27.9.1946 modtog jeg brev fra Vestre Fængsel fra Erik Renholt lydende: Da jeg som politisk arrestant den 15. september modtog mit anklageskrift, så jeg til min forundring, at jeg, for to år siden, har været med til at sætte ild på Deres sommerhus i Asserbo. Jeg beder Dem forstå, at jeg ingen anelse havde om, at det var Deres hus, der blev sat ild på, da jeg i så fald ville have gjort, hvad der stod i min magt for at have fået min chef til at forandre sine planer»

Af dette kunne det lyde lidt som handlingen var en tilfældighed og samtidigt havde ramt de forkerte.

Tiden op til brandene

Begivenhederne den 2. september 1944 må overordnet ses som en del af den terror, som modstandsbevægelsen og HIPO udførte mod hinanden, og som i Asserbo fik helt sit eget udtryk. Det hele begynder med brandstiftelsen af et sommerhus tilhørende løjtnant i Schalburgkorpset, Banner-Jansen, den 3. august 1944. Herefter følger en række brandstiftelser som det fremgår af de sager, som Helsingørsk brandstation rykkede ud til i 1944 (Zone-Redningskorpset), og hvor de kunne påvises at have været påsat.

Fra den 2. september til den 21. oktober var der ikke mindre end syv påsatte brande. Vi kan også følge begivenhederne: den 2. september var det HIPO, den

7. september må det have været modstandsbevægelsen, da Asserbohus på det tidspunkt var besat af tyskerne. Hvem, der har stået bag branden den 8. og 21. oktober er usikkert.

Igen underbygges det, at sommerhuset på Kantarelvvej 1 havde været udsat for en tilfældig terrorhandling.

Men havde det nu også det? Var der mere i valget af Kantarelvvej 1 end blot det at hævne Banner-Jansens nedbrændte sommerhus? For at svare på dette spørgsmål skal vi en tur til Østerbro.

Riffelsyndikatet i Frihavnen efter BOFA's bombing i juni 1944. Nationalmuseet.

02 09	Asserbo, Nyvej	Sommerhus nedbrændt, påsat
02 09	Asserbo, Møllevangsv.	Pottemagerhuset nedbrændt, påsat, Frs assisterede
07 09	Asserbo, Møllevangsv.	Sommerhuset Granliden nedbrændt, påsat
07 09	Asserbo, "Museet" ved Hotel Asserbohus	"Museet" udbrændt, påsat, Hel+Frs+Frederiksværk BV mødte
08 10	Asserbo	Ild i brændeskur, påsat
08 10	Asserbo, Møllevang	Ild i 4 høstakke og en halmstak, påsat
21 10	Asserbo	Ild i hus på Onkel Peters Vej, påsat

Maskingeværer for Meny

Det er nok ikke lige til at se det, når man står i vinafdelingen i Meny i Nordhavn og overvejer om det ikke er lige overkanten at give 800 kr for en flaske, at der ikke altid har ligget en Meny her. I 1944 så tingene imidlertid lidt anderledes ud. Her var det ikke Meny med sine fristende vine og alskens andre sager på hylder, men derimod en helt, helt anden virksomhed med maskingeværer på hylderne! Det var nemlig stedet for Danmarks største våbenfabrik under 2. Verdenskrig: Dansk Rekyrlrifel Syndikat. Her blev ikke alene de berømte Madsens maskingeværer produceret, men også maskinkanoner som blev medtaget på de tyske Messerschmitt jagerfly. Fabrikker, der producerede våben til tyskerne var logisk nok

et mål for modstandsbevægelsen. Ad flere omgang forsøgte man at få fabrikken saboteret. Det lykkes dog først den 22. juni 1944, hvor en af krigens største sabotageaktioner blev udført af modstandsgruppen BOPA.

Kort efter sabotagen blev fabrikken planlagt genopført ved medvirken af arkitekt Poul Eiberg. Altså selvsamme arkitekt, der tegnede sommerhuset på Kantarelvvej nr. 1. Det er nu ikke en tilfældighed, for direktør Henckel der lod sommerhuset opføre, var også den kommercielle direktør for Syndikatet. Med andre ord havde Henckel oplevet det noget absurde, at hans arbejdsplads den 22. juni 1944 var blevet sprængt i luften af BOPA, og at hans sommerhus tre måneder senere tilfældigvis bliver saboteret af HIPO.

Man kan ikke lade være med at tænke på, om det nu også var helt så tilfældigt. Kunne der være en grund til at Henckels sommerhus blev sat i brand den 2. september 1944?

De fire brandstiftere

For at kunne forstå et muligt motiv bag brandstiftelsen den 2. september 1944, skal vi se lidt på deltagerne.

Aage Henckel (1876-1971) blev i 1917 kommerciel direktør i Dansk Industri Syndikat og i 1946 enedirektør. Fotografi: Det Kgl. Bibliotek.

Viktor Regelov Jensen: Han var på tidspunktet for brandstiftelsen formentlig lejrkommandant i Karsemoselejren; han blev senere i løbet af krigen medlem af Brøndumbanden og fik tilnavnet »den onde bager«.

Octavius Norren: I 1943 blev han en del af Frikorps Danmark og fik rang af SS-obersturmführer, og kun 17 dage efter brandstiftelsen på Kantarelvej var han med i overfaldet på de danske politistationer, hvor han ledede aktionen imod Ballerup politi. Efter nytår 1944/1945 overtog han kommandoen over de uniformerede HIPO'er fra Mogens Renholt.

Mogens Otto Renholt: Mogens Renholt var i marts 1943 blevet næstkommanderende i ET og senere i HIPO, og det var ham, der stod bag aktionen på Kantarelvej. Med sit arbejde i Schalburgkorpsets efterretningstjeneste (ET) må han have været godt underrettet om modstandsbevægelsens handlinger. Han blev likvideret den 7. marts 1945, da han forlod Gentofte sygehus med sin hustru.

Erik Peder Renholt: Var lillebroder til Mogens Renholt og medlem af HIPO. Ved broderens død reagerede han på følgende måde: »Han, der er knyttet til Korpset som almindelig Hipo-Mand, rev under Eder og Forbandelser sine Epauletter af Skuldrene i Vagtstuen, greb sin Maskinpistol og styrtede ud paa Gaden, hvor han affyrede Vaabnet til højre og venstre. Efter en voldsom Kamp med sine Kammerater, der var løbet efter ham, blev han omsider

overmandet, belagt med Spændetroje og anbragt i en Celle. Han er nu løsladt med Orlov på ubestemt Tid«. (information nr. 447 4. april 1945).

Udover Erik Renholt, må det siges at denne gruppe var blandt de ledende i det, der skulle komme til at hedde HIPO, og bestemt ikke en gruppe, man ønskende at komme på kant med.

Et motiv

Hvis ikke det var tale om et tilfældigt hus, der blev sat i ild til som hævn for Banner-Jansens sommerhus, hvad var så grunden til brandattentatet på Kantarelvej?

Efter sabotagen af Dansk Rekyrlrifel Syndikat, var produktionen delvist oppe at køre igen i løbet af efteråret 1944. For at afværge et nyt angreb, tog en højtstående funktionær fra Dansk Industri Syndikat kontakt til BOPA. Han meddelte, at virksomheden var villig til at give sabotørerne våben, hvis de modsat lovede ikke at sabotere Syndikatet yderligere. BOPA mangle-

de konstant våben og tog imod tilbudet. Men våbenfabrikken holdt ifølge modstandsorganisationen ikke ord, og afleverede først 72 maskinpistoler efter voldsomme trusler fra sabotørernes side.

Det er nærliggende heri at se grunden til det nedbrændte sommerhus, for med de forbindelser, som Mogens Reinholdt har haft, kan han meget vel have været underrettet om de »handler«, der blev gjort imellem Dansk Industri Syndikat og BOPA, og dermed har vi også et motiv for brandstiftelsen af Henckels sommerhus.

Mogens Reinholdt ønskede at sende et meget håndgribeligt signal om, at han vidste, hvad der foregik, og han til enhver tid kunne ramme Henckel, hvis »handlen« forsatte.

Om det virkelig var sådan, får vi nok aldrig at vide.

Efterspil

Da Henckel fredag den 27. september 1946 modtog brevet fra Erik Reinholdt, var krigen langt borte. Måske har

han taget brevet med op i det nyopførte sommerhus med køleskab og alle livets fornødenheder. Han kunne hertil nyde, at hans sommerhusgrund var blevet væsentligt større, da han havde opkøbt naboejendommen, som han skriver i de dokumenter, der blev overgivet mig om sommerhuset:

»Efter besættelsens ophør i 1945, blev der vedtaget en lov om konfiskation af tysk og japansk ejendom i Danmark. Naboejendommen matr. Nr. 10 ax tilhørte en tysk undersåt, direktør Körner. I august 1946 købte jeg ejendommen«. Efter krigen kom Dansk Industri Syndikat til at betale en større bøde for deres samhandel med tyskerne, men direktør Henckel og ejeren af Dansk Industri Syndikat, A.P. Møller blev aldrig retsforfulgt. Hurtigt viste der sig nye muligheder, for som det fornyligt er kommet frem, har Henckel formentligt stået for salget af mere end 106.000 maskinpistoler til Western Arms Corporation, der leverede våben til den lidt mere beskidte del af CIA's virke.

Det var historien om mit sommerhus.